

УДК 332.1

ВИЯВЛЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Дикань В.В., к.е.н., доцент (УкрДАЗТ)

У статті розглянуто питання соціально-економічного розвитку регіону, обґрунтовано необхідність виявлення пріоритетів розвитку для забезпечення стратегічного управління на основі інтегрального індикатора якості життя населення.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах стійкий соціально-економічний розвиток регіону неможливий без існування пріоритетів державної політики. У зв'язку з цим виявленням і обґрунтуванням пріоритетів є ключовим елементом стратегічного управління розвитком регіону.

На сьогоднішній день в багатьох розвинених країнах системи стратегічного планування закріплені на законодавчому рівні як найважливіший напрямок підвищення ефективності роботи державного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор з посиланням на джерела. Питанням планування соціально-економічного розвитку присвячено велику кількість наукових робіт в області соціально-економічного розвитку регіону і економіки суспільного сектору. Класичними працями, що описують підходи до рішення даної проблеми, є роботи А.Аткінсона, Дж.Стиглиця, Р.Масгрейва, П.Масгрейва, А.Пігу, П.Дасгупти та ін.[1, 2]

Проблемам стратегічного планування визначення векторів розвитку регіону присвячена значна кількість наукових робіт і положень теорій якості життя, соціально-економічного розвитку і суспільних фінансів. Так, А.Сен, Р.Лейн, Т.Скалтон, Д.Морріс та ін. використовували якість життя населення як критерій ефективності ухвалення рішень в питанні соціально-економічного розвитку регіону. Математичний інструментарій, вживаний для оцінки інтегральних показників якості життя, запропонований у роботах С.А.Айвазяна [3], В.В.Коссова, Дж.Міклерайта. Проблема стратегічного планування розвитку регіону в рамках концепції нового державного управління розглядаються в дослідженнях С.Прадхана, Р.Аллана і Д.Томасі. [4,5]

Виділення невирішених частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. В Україні унаслідок відносної політичної та соціально-економічної стабілізації останнім часом також почали застосовуватися принципи стратегічного управління в державному секторі. В той же час у світовій і вітчизняній практиці встановлення пріоритетів розвитку в більшості випадків є предметом політичного розсуду або торгу.

Такий підхід характеризується великою часткою суб'єктивізму і не гарантує точність і оптимальність вибору пріоритетних напрямів.

В статті розглядаються методологічні аспекти вирішення задачі визначення пріоритетів. Необхідність підвищення ефективності ухвалення рішень з питання формування пріоритетів розвитку і створення систем підтримки ухвалення таких рішень підтверджує актуальність справжнього дослідження.

Формування цілей статі (постановка завдання). Метою даної статті є розгляд методики визначення пріоритетів соціально-економічного розвитку регіону в рамках процесу стратегічного планування розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Необхідно сформулювати деякі принципи положення, які слід враховувати при організації досліджень по формуванню концепції.

По-перше, головним цільовим орієнтиром всіх робіт в області стратегічного планування комплексного розвитку є підвищення якості життя населення. При цьому, через принцип соціальності можливе додавання, що якість життя населення повинна бути не нижче певного рівня, заданого загальнодержавними стандартами.

По-друге, при розробці стратегічних цілей розвитку і механізму їх реалізації слід, в першу чергу, орієнтуватися на ефективне використання соціально-економічного потенціалу регіону і субрегіональних територій.

По-третє, результативність прогнозно-аналітичних робіт, пов'язаних з визначенням регіональної стратегії значною мірою визначається наявністю повної і достовірної інформації про внутрішні закономірності розвитку муніципальних територій, розвитку регіону в цілому, чинників внутрішнього і зовнішнього характеру, що у сукупності визначають початкову соціально-економічну ситуацію, що склалася в регіоні до моменту формування або перегляду його стратегічних документів.

Тому можна розглядати наступну укрупнену принципову схему, що визначає послідовність дій по формуванню стратегії (рисунок 1).

У блоках 1, 2 і 3 здійснюється комплекс аналітичних робіт, в рамках яких проводяться вивчення генезису і аналіз внутрішніх

закономірностей регіональних підсистем, аналіз впливу внутрішніх (якість життя населення, стан і ефективність використання регіональних соціально-економічних ресурсів, політична ситуація, стан системи регіонального управління і т.п.) і

зовнішніх чинників (йдеться про виявлення та облік інтересів різних суб'єктів управління і господарювання), що впливають на стратегічний розвиток суб'єкта.

Рисунок 1 - Принципова схема формування стратегії соціально-економічного розвитку регіону

У блоці 4 здійснюється визначення пріоритетів соціально-економічного розвитку, основою розробки яких виступають, по-перше, система державних стандартів якості життя (блок 3), супідрядна напрямом регіонального розвитку; по-друге, результати оцінки різних аспектів регіонального розвитку на основі даних блоків 1-2.

Наступний етап розробки стратегії пов'язаний з формуванням власне стратегічних цілей, наприклад, у вигляді оцифрованих показників, досягнення стратегічних цілей (блок 5). Аналіз ряду розроблених концепцій показує, що в якості таких цілей висувуються, наприклад, підвищення добробуту населення або збільшення регіонального валового продукту і т.п. Представляється, що це цілі більш низьких ієрархічних рівнів, по суті – засоби для досягнення головної мети, якою запропоновано використовувати якість життя населення.

Чисельна група дослідників вважає, що, оскільки кінцевою метою існування державного інституту є підвищення якості життя населення, саме цей критерій слід закласти в основу процесу стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону. Основною проблемою в рамках цієї концепції є те, що якість життя є багатокритерійним показником, який складно виміряти. Думки дослідників розходяться при визначенні самого поняття якості життя і його складових, а також можливостей вимірювання. Разом з тим даний індикатор, очевидно, зручний тим, що дозволяє постійно відстежувати напрямом і інтенсивність руху на шляху до досягнення ключової мети, а також пов'язувати тактичні плани із стратегічними напрямками діяльності, координуючи, таким чином, процеси довгострокового і короткострокового планування.

В світовій практиці вироблено безліч концепцій якості життя і методів вимірювання цього показника. Залежно від вибору особи, з позицій якої слід оцінювати якість життя, виділяються три основні підходи:

- об'єктивні концепції, які роблять акцент на об'єктивні, не залежні від чисієсь думки, показники життєвих умов;
- суб'єктивні концепції, що вивчають уявлення людей про їх життєві умови;
- концепції, що поєднують об'єктивні і суб'єктивні чинники якості життя.

Таким чином, оцінюючи ступінь відповідності показників якості життя критеріям, що визначають можливість використання показників органами державної влади при розробці стратегії соціально-економічного розвитку, можна зробити висновок про те, що інтегральний індикатор якості життя є найдоцільнішим показником якості життя, який більшою мірою відповідає запропонованим критеріям. ПЯЖ (Інтегральний індикатор якості життя населення, розроблений проф. С.А.Айвазяном в ЦЕМІ РАН.) є оптимальною моделлю з погляду діагностики ситуації в регіоні і процесу ухвалення управлінських рішень з питання соціально-економічного розвитку регіону.

Таким чином, можна говорити про використання інтегрального індикатора якості життя у ролі цільового орієнтуру моделі стратегічного планування регіонального розвитку, запропонованої до використання в системі регіональних органів влади.

Визначення пріоритетів соціально-економічного розвитку є відправною точкою при розробці середньострокової соціально-економічної

політики регіону. При цьому під пріоритетами розуміють набір стратегічних цілей адміністрації регіону, направлених на поліпшення якості життя населення. З точки зору підвищення якості життя населення регіону, найочевиднішим критерієм вибору пріоритетів соціально-економічного розвитку є виявлення так званих проблемних областей суспільного життя і областей, які найбільшою мірою впливають на якість життя населення.

Таким чином, умовно механізм визначення пріоритетів соціально-економічного розвитку регіону можна розбити на наступні етапи:

- визначення проблемних чинників якості життя населення регіону;
- визначення значущих чинників, тобто чинників найбільш істотно впливаючих на якість життя населення регіону;
- визначення переліку пріоритетів діяльності адміністрації області.

Об'єктивне визначення проблемних областей суспільного життя визначається на основі аналізу положення регіону серед схожих регіонів і самого себе в динаміці. Проте даний аналіз не дозволяє оцінити пріоритети, оскільки не враховує значущість чинників соціально-економічного розвитку з погляду якості життя населення регіону. Механізм визначення пріоритетів соціально-економічного розвитку регіону на основі аналізу проблемності і значущості чинників якості життя населення відображений на рисунку 2.

Рисунок 2 - Механізм формування пріоритетів

У першу чергу визначається система чинників, що оцінюють аспекти якості життя населення. Далі проводиться аналіз значущості і проблемності вибраних чинників. Для оцінки проблемності показників можна обрати схожі за рівнем соціально-економічного розвитку регіони на основі кластерного аналізу; оцінити відносно динаміку показників схожих регіонів, після чого визначити клас проблемності показників відповідно до матриці проблемності.

Оцінка значущості показників ґрунтується на визначенні ступеню впливу показника на значення ПЯЖ.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. На основі аналізу вживаних в світовій практиці підходів до стратегічного планування в даній статті як цільовий орієнтир соціально-економічної політики середньострокового регіонального розвитку пропонується використовувати індикатор якості життя населення. При визначенні пріоритетів соціально-економічного розвитку регіону ключову роль грає динаміка індикатора якості життя, що відповідає головній меті соціально-економічної політики держави, закріпленої в Конституції України.

Обґрунтовується використання використання інтегрального індикатора якості життя (ПЯЖ) населення, розробленого в ЦЕМІ РАН проф. С.А.Айвазяном, як цільовий індикатор якості життя при формуванні середньострокової соціально-економічної політики. При цьому основними критеріями відбору показників якості життя були: ясна практична значущість, декілька рівнів агрегації, надійність і обґрунтованість компонентів показника, можливість декомпозиції, об'єктивний опис основних категорій якості життя.

Принципи, що використовуються для побудови методики визначення пріоритетів, можуть бути використані при побудові інструментів для формування, управління і контролю реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону. В той же час рішення більш комплексних задач може вимагати додаткового обліку більшої кількості параметрів, серед яких важливу роль відіграють дані про витрати на реалізацію стратегічних напрямів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Энтони А. Аткинсон, Раджив Д. Банкер, Роберт С. Каплан, и др. Управленческий учет.- М: Williams, 2004.
2. П. Б. Масгрэйв "Общественные финансы в теории и на практике" (Public Finance in Theory and Practice (McGraw-Hill, 1973, 3rd edn, 1980)
3. Айвазян С.А. К методологии измерения синтетических категорий качества жизни населения // Экономика и математические методы, т. 39, №2, 2003 - с.33-53].
4. Хэй, Д; Моррис, Д. Теория организации промышленности. – М.: Изд-во «Экономическая школа», 1999.
5. Ф. М. Бородин, С. А. Айвазян. Социальные индикаторы. – М.: Изд-во: Юнити-Дана, 2006.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Дейнека О.Г.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Сухорукова Т.Г.*